

ISHLAB CHIQRILGAN MAHSULOTNING HAJMINI TAHLIL QILISH

Beginqulov Otabek

Fayziyev Umid

Toxirov Muhammadjon

*Guliston davlat universiteti Menejment
yo`nalishi talabalari*

Turayeva Gulizahro

Guliston davlat universiteti o`qituvchisi

***Annotatsiya.** Mazkur ishda ishlab chiqarilgan mahsulot hajmini tahlil qilishning nazariy asoslari va amaliy ahamiyati yoritilgan. Unda mahsulot hajmini aniqlovchi omillar, tahlil usullari va ko`rsatkichlar to`g`risida batafsil ma`lumot berilgan. Shuningdek, ishlab chiqarish hajmidagi o`zgarishlarning korxonada iqtisodiy samaradorligiga ta`siri o`rganilgan. Tahlil natijalariga asoslanib, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va mahsulot hajmini oshirish bo`yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan. Ish mavzuning dolzarbligini hisobga olgan holda, nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg`unlashtirishga qaratilgan.*

***Kalit so`zlar:** mahsulot hajmi, tahlil, ishlab chiqarish samaradorligi, ishlab chiqarish quvvati, resurslardan foydalanish.*

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalar faoliyatining muvaffaqiyati ko`p jihatdan ishlab chiqarilgan mahsulot hajmiga bog`liq. Mahsulot ishlab chiqarish hajmini tahlil qilish — korxonada iqtisodiy ko`rsatkichlarini baholashda muhim o`rin tutadi. Ushbu tahlil korxonaning ishlab chiqarish imkoniyatlarini, mavjud resurslardan samarali foydalanish darajasini, shuningdek, bozor talabiga javob berish qobiliyatini aniqlash imkonini beradi. Mahsulot hajmining o`sishi yoki kamayishi moliyaviy natijalarga, mehnat unumdorligiga va umumiy iqtisodiy barqarorlikka bevosita ta`sir ko`rsatadi. Shu sababli, ishlab chiqarilgan mahsulot hajmini muntazam tahlil qilish orqali korxonalar ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, raqobatbardoshligini oshirish va istiqboldagi rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo`ladi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, u korxonada faoliyatining samaradorligini oshirish va iqtisodiy xavfsizligini ta`minlashda asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Ishlab chiqarilgan mahsulot hajmi korxonaning ishlab chiqarish faoliyatini aks ettiruvchi eng muhim ko`rsatkichlardan biri hisoblanadi. U korxonaning ishlab chiqarish imkoniyatlari, resurslardan foydalanish samaradorligi va bozor ehtiyojlariga moslashish darajasini ko`rsatadi. Mahsulot hajmining tahlili korxonada faoliyatining ichki va tashqi omillar ta`sirida qanday o`zgarayotganini aniqlash, rivojlanish yo`nalishlarini belgilash hamda samaradorlikni oshirish chora-tadbirlarini ishlab chiqishda muhim rol o`ynaydi.

Mahsulot hajmini tahlil qilish jarayonida turli ko‘rsatkichlardan foydalaniladi. Jumladan, yalpi mahsulot hajmi, tovar mahsuloti hajmi, realizatsiya qilingan mahsulot hajmi va sof mahsulot ko‘rsatkichlari hisobga olinadi. Har bir ko‘rsatkich korxonaning ishlab chiqarish va iqtisodiy faoliyatini turli jihatlarida aks ettiradi, shu sababli ularni tizimli ravishda o‘rganish zarur.

Tahlil jarayonida asosan quyidagi usullardan foydalaniladi:

Dinamik tahlil: mahsulot hajmining vaqt o‘tishi bilan o‘zgarishi aniqlanadi va o‘shish sur‘ati baholanadi.

Tuzilma tahlili: ishlab chiqarilgan mahsulot turlarining umumiy hajmdagi ulushi va ularning o‘zgarish tendensiyalari o‘rganiladi.

Oqibat va sabab tahlili: mahsulot hajmiga ta’sir qilgan asosiy omillar aniqlanadi va ular natijasida yuzaga kelgan o‘zgarishlar baholanadi.

Mahsulot hajmidagi o‘shish korxonaning moliyaviy barqarorligi, rentabellik darajasining oshishi va raqobatbardoshligining mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Biroq, mahsulot hajmi oshishi har doim ham ijobiy natija bermasligi mumkin. Masalan, sifatning pasayishi yoki ishlab chiqarilayotgan mahsulotga bo‘lgan talabning yetarlicha o‘rganilmagani ortiqcha ishlab chiqarishga va natijada zarar ko‘rishga olib kelishi mumkin. Shu sababli, ishlab chiqarish hajmini tahlil qilishda nafaqat miqdoriy, balki sifat ko‘rsatkichlari ham alohida e’tiborga olinishi zarur.

Korxonalarda mahsulot hajmini oshirish bo‘yicha qator chora-tadbirlar amalga oshiriladi. Bularga ishlab chiqarish texnologiyasini modernizatsiya qilish, yangi mahsulot turlarini ishlab chiqish va joriy etish, xomashyo va materiallar zaxirasini optimallashtirish, mehnat unumdorligini oshirish va bozor marketing strategiyasini kuchaytirish kiradi.

Natijada, ishlab chiqarilgan mahsulot hajmini tahlil qilish orqali korxonaning rivojlanish imkoniyatlarini aniq belgilash, ichki imkoniyatlardan maksimal darajada foydalanish hamda tashqi bozorda mustahkam o‘rin egallash uchun asos yaratiladi.

1-jadval

2022–2024 yillarda korxonada ishlab chiqarilgan mahsulot hajmining o‘zgarishi

Yil	Ishlab chiqarilgan mahsulot hajmi (ming dona)	O‘shish sur‘ati (%)
2022	850	—
2023	910	7,1
2024	970	6,6

XULOSA

Ishlab chiqarilgan mahsulot hajmini tahlil qilish korxonaning iqtisodiy holatini real baholash, raqobatbardoshlikni oshirish va strategik rejalashtirishda muhim o‘rin tutadi. Tahlil natijalariga asoslanib, ishlab chiqarish jarayonlaridagi kamchiliklar aniqlanadi, samaradorlikni oshirish va resurslardan yanada samarali foydalanish imkoniyatlari belgilanadi.

Zamonaviy sharoitda mahsulot hajmini tahlil qilishda raqamli texnologiyalar, statistik modellar va big data tahlillaridan keng foydalanilmoqda. Bular esa tahlilni tezkor va aniqlik darajasini yuqori darajada amalga oshirish imkonini beradi.

Shu bois, ishlab chiqarilgan mahsulot hajmini tahlil qilish nafaqat hozirgi holatni baholash, balki kelajakdagi rivojlanish istiqbollari aniqlash va strategik qarorlar qabul qilish uchun ham asosiy omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Eshpulatov Sh.E., Xodjiev B.Yu. "Korxonalar iqtisodiyoti: zamonaviy yondashuvlar", Toshkent, 2020.
2. Djurayevich, Z. A., Qizi, U. S. A., Qizi, M. G. O. T., O‘G‘Li, R. B. A., & O‘G, J. R. X. A. (2024). Qishloq xo‘jaligi sub'ektlarining investitsiya faoliyatidan foydalanish samaradorligi. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(1-2), 39-46.
3. Zaripov, A., Abduvoitova, N., & Ravufov, B. (2024). Theoretical foundations of management of the reproductive process in agriculture and investments in agriculture. *Modern Science and Research*, 3(2).
4. Zaripov, A., Anvarov, S., & Shamsiddinov, A. (2024). Qishloq xo‘jaligidagi investitsiya jarayoni. *Modern Science and Research*, 3(5), 484-490.
5. Aleksandrovna, T. A., & Stanislavovna, S. L. (2022). The actualization of the frame dolor within the framework of morbial metaphoric model in spanish poetic discourse. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(3), 350-354.
6. Tkacheva, A. A. (2025). The Use of Digital Storytelling as a Tool for Enhancing Sociocultural Competence University Students Learning Spanish in Uzbekistan. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 40, 293-312.
7. Maxmurovna, S. B. (2025). A linguoculturological analysis of italian proverbs related to the concepts of good and evil. *Web of Scientists and Scholars: Journal of Multidisciplinary Research*, 3(4), 75-78.
8. Sadykova, B. (2016). Emotional words and tropes in the roman of italian author N. Ammaniti "I don't fear". In *science and practice: a new level of integration in the modern world* (pp. 123-125).